

А.С. Таурбекова

*«І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті» КЕАҚ, Талдықорған, Қазақстан
(Хат-хабарларға арналған автор. E-mail: sanianurgalieva77@gmail.com)*

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымы

Жаңартылған білім беру мазмұны жағдайына көшуде қазақстандық жоғары білімнің қазіргі даму кезеңінде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау мәселесі өзекті болуда. Түлектер игеруге тиісті құзыреттерді атап өту үшін бастауыш білім беру саласындағы болашақ мамандарды даярлаудың проблемаларын анықтау жеткіліксіз. Болжамдалған нәтиже моделін өзара байланысты компоненттер жүйесі ретінде қарастырудың өзіндік мәні бар. Зерттеудің мақсаты — болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымдық компоненттерін анықтау және негіздеу. Аталған мәселені зерттеудің негізгі әдістері мұғалімдердің кәсіби құзыретінің құрылымын түсіну үшін әртүрлі зерттеу тәсілдерін қарастыруға мүмкіндік беретін салыстырмалы және модельдік әдістер болып табылады. Талдау көрсеткендей, қазақстандық жоғары білімді дамытудың қазіргі кезеңінде оқытудың жаңартылған мазмұнына көшу жағдайында болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін кәсіби даярлау мәселесі өзекті тақырыптардың бірі. Салыстырмалы және модельдік әдістер мұғалімдердің кәсіби құзыретінің құрылымын түсіну үшін әртүрлі зерттеу тәсілдерін қарастыруға мүмкіндік берді. Зерттеу нәтижелері бастауыш мектеп мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымын құрайтын аналитикалық, диагностикалық және болжамды кәсіби іс-әрекеттерді дамыту процесінде мұғалімнің кәсіби дамуының басқа да маңызды сипаттамаларын, мысалы, коммуникативті сипаттамасы сәтті жетілдірілетінін көрсеткен, яғни бұл әзірленген кәсіби құзыреттілік құрылымының интегративті негізін растайды.

Кілт сөздер: мұғалімнің кәсіби құзыреттілігі, құзырет, бастауыш мектеп, құрылым, болашақ бастауыш сынып мұғалім, құрылымдық компоненттер, анықтау, негіздеу.

Kipicne

Қазіргі уақыттағы қазақстандық қоғамның әлеуметтік және экономикалық ортасында болып жатқан динамикалық өзгерістер мемлекет пен қоғамның өзекті қажеттіліктеріне жауап беруі тиіс білім беру саясатына жаңа талаптар қоюда. Оқытудың құзыреттілік моделіне көшу бастауыш мектеп мұғалімдерінің біліктілігіне және олардың жоғары мектептегі кәсіби даярлығының мазмұнына қойылатын талаптарды айтарлықтай өзгертті.

Болашақ мұғалімдерді кәсіби даярлау үрдісін ұйымдастыру кәсіби білім мен дағдыларды меңгертуді ғана емес, сонымен қатар педагогикалық қызметтің тиімді әдістерін одан әрі дамыту үшін қажетті жағдайлармен қамтамасыз етуі тиіс [1].

Болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін даярлау үрдісін жүзеге асыру олардың алдына қойылған кәсіби міндеттер мен оқу міндеттерін шешу үрдісін басқаруға дайындығын қалыптастыруды болжайды [2; 3; 4].

Болашақ мұғалімдердің оқыту мазмұнын қалай оңтайландыру керектігін түсіну үшін болжамды нәтиженің тұтас моделін қарастыру қажет. Бұл бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігін өзара тәуелді компоненттердің құрылымы ретінде ұсынудың орынды екендігін білдіреді [5].

Осы тұрғыда педагогика ғылымында мұғалімнің құзыреті туралы жалпы қабылданған құрылым, әсіресе бастауыш сынып мұғалімдерінің құзыреті жайлы құрылым жоқ екенін айта кеткен орынды [6; 7; 8].

Осы уақытқа дейін кәсіби дайындықта пәндік-әдістемелік парадигма басым болып келді. Классикалық университетте алған білімді түлектердің көпшілігі кәсіби және педагогикалық білім деп қабылдамайды. Оларға мамандық емес, пән ғана оқытылды деген пікірді ұстану мұғалімдер арасындағы әдеттегі жай. Педагогикалық психология мұғалімді оқушылардың оқу іс-әрекетін қалыптастыру мен диагностикалаудың, олардың жеке басының даму барысы мен нәтижелерін зерттеудің, жеке педагогикалық іс-әрекетін талдау мен бағалаудың әдістемелік құралдарымен тікелей қамтамасыз етпейді. Бұл курстың мазмұны педагогикамен және жеке әдістемелермен байланысты

емес. Дидактика оқу іс-әрекетінің құрылымы мен оқу процесі туралы қазіргі заманғы психологиялық деректерге сүйенбейді; психологиялық заңдылықтар әдістемелік әзірлемелерде қамтылмаған.

Біздің ойымызша, педагогикалық жоғары оқу орындарында бастауыш мектеп мұғалімін даярлаудың қолданыстағы тәжірибесі жеке тұлғаға бағытталған оқытуды жүзеге асыра алатын кәсіпқойды қалыптастыру міндетін шеше алмайды. Біздің бақылауларымыз, жоғары оқу орнын бітіргеннен кейін алған әртүрлі нәтижелері бар бастауыш мектеп мұғалімдерінің қызметін, жоғары оқу орнынан кейінгі әртүрлі жұмыс өтілін зерттеу. Олардың тек 18–20 %-ы ғана (іріктеу 117 адамды құрады) инновациялық педагогикалық қызметті мағыналы түрде, яғни өз мақсаттары мен мүмкіндіктеріне сәйкес және өз сыныбындағы балалардың психологиялық ерекшеліктерін ескере отырып жүзеге асыра алатындығын көрсетеді (шаблон бойынша емес, кейде тіпті жаңашылдықпен!)

Қазіргі заманғы білім беру стандарттары кәсіби функцияларды жүзеге асыру және жоғары сапалы деңгейдегі кәсіби міндеттерді орындау үшін қажетті кәсіби дайындықтар мен қабілеттерді қалыптастыруға бағытталған. Мұның бәрі білім беру мақсаттарын, жалпы білім беру процесін және атап айтқанда, кәсіби педагогикалық білім беруді құру тәсілдерін өзгертеді. Мектепке дейінгі және бастауыш білім беру мамандарын сапалы даярлаудың негізі кәсіби міндеттердің көп аспектілі спектрін шешу мүмкіндіктерін кеңейтуге бағытталған кәсіби құзыреттер болып табылады.

Зерттеудің мақсаты — болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымдық компоненттерін анықтау және негіздеу.

Материалдар мен әдістер

Аталған мәселені зерттеудің негізгі әдістері мұғалімдердің кәсіби құзыретінің құрылымын түсіну үшін әртүрлі зерттеу тәсілдерін қарастыруға мүмкіндік беретін салыстырмалы және модельдік әдістер болып табылады.

Негізгі бөлім

«Нәтижеге бағдарланған білім беру жүйесі» ұғымының Қазақстан Республикасындағы білім саласына енуіне байланысты «білім», «білік», «дағды», «білімділік», «дайындық» сияқты ұғымдары автоматты түрде «құзырет», «құзыреттілік» ұғымдарымен алмастырылып, қазіргі уақытта практиктердің кеңінен қолданылып жүрген үйреншікті сөзіне айналып кетті. Сондықтан «құзырет» пен «кәсіби құзырет» түсініктерін анықтауда салыстырмалы түрде талдау жасап, олардың мәнін ашып көрейік.

«Құзырет» терминінің түсінігін тек қана Ұлттық педагогикалық энциклопедиядан (<https://didacts.ru/>) іздеу барысында 32 анықтама табылды.

Осы берілген ұғымдарды талдауда біз осы ұғымдардың қосарлануы мен сәйкестігін анықтадық. Демек, «құзырет» ұғымының кең таралуына қарамастан, бұл ұғымның мәні терең ғылыми талдауларды және оны негіздеуді талап етеді [9, 10].

Біздің жұмысымыздағы шектеулік осы ұғымдардың барлық деректерін тізімдеуге мүмкіндік бермейді, бірақ «кәсіби құзырет» ұғымына қажетті көзқарастарды көрсету қажет (1-сурет).

Сурет 1. «Кәсіби құзырет» ұғымына берілген ғылыми көзқарастардың сұлбасы

Осылайша, «кәсіби құзыреттілік» түсінігінің мазмұнын толықтыру да өзгеріп отырады, себебі ол көптеген факторларға байланысты: педагогиканың және бір-бірімен шектес ғылымдардың дамуы, қоғамдағы мәдениеттің жағдайы және т.б.

Отандық және шетелдік ғылым мен тәжірибеде құзыреттер: табысты әлеуметтік және кәсіби қызмет үшін қажетті құзыреттер; нақты кәсіби қызмет түрлерін (немесе функцияларды) орындауға арналған құзыреттер болып екі топқа бөлінеді.

Қолданыстағы көзқарастарды, өз кезегінде, үш топқа бөлуге болады, онда кәсіби құзыреттер былай сипатталған:

– маманның мотивациялық саласын белгілейтін жалпы дайындық пен құндылықтардан туындайтын жеке қасиеттер;

– кәсіптік қызметті оның қандай да бір аспектісінде табысты жүзеге асыруға мүмкіндік беретін білім берудің интеграцияланған нәтижесі (білім, білік, дағды, ықпал ету объектілерінің белгілі бір жиынтығына және жағдайлар типіне қолданылатын қызметтің берілген технологиялары);

– маманның кәсіби міндеттерді, оның ішінде стандартты емес (яғни, оларды шешуге тікелей және тікелей дайындалмаған) шешудегі табыстылығынан көрінетін, өзінде бар құзыреттерді шығармашылық тұрғыдан интерпретациялау қабілетінен көрінетін дайындығы.

«Кәсіби құзыреттілік» ұғымы анықтамаларының бірінші тобы нәтижелерді қалыптастыру және бағалау процестерін түсіну стандартына негізделген.

Екінші топ білім беру нәтижесі ретінде кәсіби құзыреттіліктің белсенді сипатын көрсетеді, сонымен бірге осы қызметтің шарттары мен объектілерінің қатаң шеңберін белгілейді.

Соңғы онжылдықтарда зерттеушілер мен практиктердің назары құзыреттілікті кәсіби функция ретінде түсінуге бағытталды. Осындай білім беру нәтижесін басқалардың тізбесінен бөліп көрсету үшін тағы бір термин — «арнайы құзыреттілік» ұғымы енгізілді. Дәл осындай білім беру нәтижесі бірқатар өңірлерде жұмыс берушілердің қатысуымен кәсіби біліктіліктерді сертификаттау мәніне айналды.

Анықтамалардың үшінші тобы қызметкерлердің кәсіпте көтерілу және интеграция процесінде кездесетін мәселелерді шешуге қабілеттілігін атап өтеді. Осы міндеттер оның кәсібіне немесе мамандығына байланысты болуы да, байланысты болмауы да мүмкін. Бұл дегеніміз, кәсіби қызмет қысқа мерзім ішінде өзгереді, ал қызметкердің құзыреті оған барлық өзгертілген кәсіби функциялардың дамуы мен орындалуын қамтамасыз ете алады. Яғни, бұл негізгі құзыреттіліктерді қолданумен салыстырғанда өрісі тарыған іс-әрекеттің әмбебап әдістерін игеруді білдіреді.

Педагогтің кәсіби құзыреті мәселесінің теориялық тәсілдері мен эмпирикалық зерттеулер деректерін талдау бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымын жасауға мүмкіндік берді (2-сурет).

Сурет 2. Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымы

Бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзырлығының құрылымдық компоненттерін талқылайық.

Теориялық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының бірінші компоненті болып табылады, бұл болжамдық іскерліктерді, проективті іскерліктерді, рефлексивті іскерліктерді талап етеді.

Практикалық дайындық бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзырлығының екінші компоненті болып табылады. Бұл ұйымдастырушылық іскерліктерді және коммуникативтік іскерліктерді талап етеді.

Мұғалімнің сыни ойлау және мәселелерді шешу дағдылары; мәдениетаралық түсіністік; шығармашылық және жаңашылдық қабілеттері; жоғары түрткі, оң сенім, практикалық білім және АКТ дағдылары сияқты маңызды қасиеттері туралы да айту қажет.

Алайда, кәсіби құзыреттіліктің мұндай жіктелуі оның аяқталғанын білдірмейтінін атап өту керек, өйткені көптеген құзыреттер жеке тұлға әлеуетіне, әлеуметтік-мәдени қамтылуына байланысты өзгермелі болып келеді.

Осылайша, бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің құрылымдық компоненттерін, жоғарыда аталғандай, әртүрлі көзқарас бойынша қарастыру, оның көпқырлы және өзгермелі түсінік екендігін анықтайды. Оның мәні қоғамда, білім беру жүйесінде, ғылымда, мәдениетте болып жатқан өзгерістерге сәйкес ауыстырылады және әртүрлі көзқарастар бойынша қарастырылады.

Біздің зерттеуімізде болашақ бастауыш сынып мұғалімінің «кәсіби құзыреттілігі» ұғымы оның кәсіби дайындығының динамикалық, процессуальдық жағы, іс-әрекеттің де, мотивацияның да, сондай-ақ кәсіби дамуының сипаттамасы ретінде зерттейміз. Біз динамикадағы кәсіби құзыреттілікті болашақ мұғалімнің біртіндеп кәсібилену құбылысы ретінде қарастырамыз. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігі тұжырымдамасына белгілі бір ерекшелік енгізсек, яғни бұл болашақ мұғалімнің интегралды қызметі мен жеке сипаттамасы, сонымен бірге оның кәсіби мүмкіндіктерін қолдану саласы немесе аясы болып табылады.

Бұл бастауыш сынып мұғалімі бірнеше пәнді оқытатындығына және оның кәсіби қызметінің саласы ерекше интегративті болатындығына байланысты. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуы мен дамуына ықпал ететін маңызды психологиялық жағдай — бұл психологиялық білімнің рөлі мен мазмұнын түбегейлі өзгертуден тұратын, оның студент үшін кәсіби маңызы бар бірыңғай даму кеңістігінде оқытудың барлық басқа аспектілерімен кіріктірілуі қажет психологиялық дайындықты кәсібилендіру. Студенттердің интегративті мазмұнды игеру процесінде ерекше белсенділік — оқу-кәсіби белсенділігі пайда болады, мұнда негізгі басымдықтар, ең алдымен, ақпараттық мазмұнды ғана емес, пәндік мазмұнның (оқудағы балалар психикасының дамуы) даму мүмкіндіктерін зерттеуге қатысты. Болашақ мұғалімнің мұндай қызметі, біздің зерттеуіміз көрсеткендей, оқу процесінде балалардың психикалық дамуының мақсаттары мен міндеттерін болжау, оларды шешу үшін нәтижелі психологиялық-педагогикалық жағдайлар жасау, диагностикалық бағдарламалар (соның ішінде пәндік материалдар) жасау және сайып келгенде, оқытудың әртүрлі жағдайларында кіші жастағы мектеп оқушыларының психикалық дамуының ерекшеліктерін зерттеу мүмкіндігінен көрінетін кәсіби құзыреттіліктің өзекті деңгейін дамытуды қамтамасыз етеді.

Жоо-да оқу кезеңінде болашақ бастауыш мектеп мұғалімінің кәсіби құзыреттілігінің қалыптасуы және оның тиімді дамуы үшін оның мотивациялық, мазмұндық-іс-әрекеттік және диагностикалық-реттеуші компоненттері бірлікте дамиды ерекше жағдайлар жасау қажет. Сонымен қатар, болашақ бастауыш сынып мұғалімінің терең, бейімделгіш, кәсіби бағдарланған психологиялық дайындығы кәсіби құзыреттіліктің жоғары деңгейіне негізделгендіктен, біздің ойымызша, оны дамытудың ең тиімді шарттары — интегративті оқу мазмұнының арнайы жасалған жүйелері болып табылады.

Кәсіби құзыреттер кез келген деңгейдегі білім беру бағдарламасының негізгі элементі ретінде бірқатар артықшылықтарға ие, атап айтқанда: еңбек нарығында сұранысқа ие және бәсекеге қабілетті; кәсіби ұтқырлыққа, қосымша бәсекелестік артықшылықтарға, нәтижелілікке және ПӘЖ жоғары деңгейіне, сондай-ақ оның педагогикалық даралығы мен құзыреттілігін дамытуға ықпал ететін кәсіби маңызды қасиеттерге ие маманды даярлауға мүмкіндік береді.

Кәсіби құзыреттер туралы айтатын болсақ, олардың мамандарда даму сипаты мен векторын атап өткен маңызды. Кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру бірнеше кезеңнен өтеді.

1-кезең — «трансляция» немесе дағдылар деңгейі (кәсіби компонент);

2-кезең — «міндеттерді шешу» немесе қызмет деңгейі (мотивациялық компонент);

3 кезең — «жаңадан пайда болғандар» немесе мәдениет деңгейі (корпоративтік компонент).

Мұндай құрылым кәсіби құзыреттілікті қалыптастыру процесін басқарудың ойластырылған және сауатты жүйесін құруға және студенттердің әртүрлі іс-әрекеттерін жоспарлау процесінде оларды игеруге мүмкіндік береді.

Біздің ойымызша, кәсіби құзыреттілікті қалыптастыруды басқару жолдарының бірі — олардан кәсіби білімнің қажетті сапасын алу және әртүрлі деңгейдегі кәсіби құзыреттіліктерді игеру үшін өзін-өзі ұйымдастыру, оқу іс-әрекетінде өзін-өзі реттеу қабілетін талап ететін студенттердің өздік жұмысын ұйымдастыру. Студенттердің өздік жұмысы олардың бойында оқу және оқу-кәсіби міндеттерін қою, оларды шешу бойынша іс-қимыл логикасын жоспарлау, нәтижеге қол жеткізу, оны бағалау, кәсіби даярлық жүйесінде өзінің оқу қызметін түзетуді жүзеге асыру біліктерін дамытады.

Болашақ бастауыш білім беру педагогтерінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үдерісін басқарудың тиімділігін арттыру мақсатында «Өздік жұмысты ұйымдастыру негіздері» атты арнайы курс әзірленді. Арнайы курстың мақсаты — жоғары оқу орнында оқу процесінде әртүрлі типтегі және түрдегі өздік жұмысты ұтымды ұйымдастыруға, уақытты жоспарлауға, сабаққа дайындық кезінде әртүрлі ақпарат көздерін пайдалануға, оқу іс-әрекетінің нәтижелерін дұрыс рәсімдеуге, әртүрлі тапсырмаларды орындауға және оларды сауатты рәсімдеуге, кәсіби көкжиекті кеңейтуге студенттердің дайындығын қалыптастыру.

Курстың мазмұны студенттерді әртүрлі пәндерді оқу кезінде өздік жұмысты ұйымдастыру ережелерімен таныстыруды, өздік жұмысты игеру жолдарын ашуды, сондай-ақ күні бойы өзін-өзі реттеу және жұмыс қабілеттілігін басқару тәсілдерін қарастырады. Осы арнайы курсты оқу нәтижесінде студент:

– дербес оқу қызметін жүзеге асырудың маңыздылығын, оның қажетті біліктілікті алудағы тиімділігін түсінеді;

– жоо-да оқу процесінде өздік жұмысты ұйымдастырудың ерекшеліктері туралы нақты түсінік алады;

– кәсіптік білім беру жүйесіндегі өздік жұмыстың мақсаттарын, белгілерін, типтерін, деңгейлерін, функцияларын біледі;

– өздік жұмысты жүзеге асырудың негізгі тәсілдерін игереді;

– әртүрлі формада өздік жұмыс түрлерін жүзеге асыруға дайын;

– өздік оқу практикалық іс-әрекет процесінде өзін-өзі бақылау тәсілдерін қолдана алады;

– өзінің оқу сабақтарынан бос уақытын ұйымдастыру және тиімді бөлу дағдыларын меңгереді.

Кәсіби құзыреттерді қалыптастыру процесін басқару мамандандырылған пәндерді оқу кезінде де жүреді. Мысалы, студенттерге, бастауыш мектептің болашақ мұғалімдеріне «Педагогика» пәнін оқыту барысында проблемалық сипаттағы тапсырмалар қолданылған. Бұл тәсіл студенттердің танымдық белсенділігін арттыруға, олардың тәуелсіздігін ынталандыруға, ұсынылған материалға жеке көзқарасын көрсетуге ықпал етті. Проблемалық сұрақтар қою және проблемалық сипаттағы тақырыптарды тұжырымдау қабілетін дамыта отырып, студенттер қазіргі бастауыш мектепте кеңінен қолданылатын проблемалық оқытудың педагогикалық технологиясын игерді.

Семинар сабақтарындағы жұмыс барысында базалық ұлттық құндылықтар негізінде білім алушылардың рухани-адамгершілік тәрбиесін жүзеге асырумен байланысты кәсіби құзыреттілікті игеруге ұмтыла отырып, педагогиканың гуманистік мәніне, қазіргі әлемдегі әлеуметтік тәрбие құндылықтарына назар аудардық.

Іскерлік, әлеуметтік бағдарланған, рөлдік ойындарды, ми шабуылдарын, жобаларды әзірлеу мен қорғауды қолдана отырып, жұмыс әдістері мен формаларының жиынтығы студенттерді кәсіби іс-әрекеттерді орындау дағдыларын дамытуға ықпал ететін кәсіби бағытталған іс-әрекетке бейімдеуге мүмкіндік берді.

Осылайша, болашақ бастауыш білім беру мұғалімінің кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру білім мазмұны арқылы жүзеге асырылады және педагогика, психология, оқыту әдістері, оларды жаңа стандартты емес жағдайларда қолдану дағдылары бойынша тұрақты, интеграцияланған, жүйелі білімді игеру процесі болып табылады, жеке қасиеттер мен қасиеттердің дамуын болжайды және тұлғаның нәтижелі кәсіби қызметке қабілеттілігін қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Біздің зерттеуіміз бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымдық компоненттерін анықтауға және негіздеуге арналған.

Талдау көрсеткендей, қазақстандық жоғары білімді дамытудың қазіргі кезеңінде оқытудың жаңартылған мазмұнына көшу жағдайында болашақ бастауыш мектеп мұғалімдерін кәсіби даярлау мәселесі өзекті тақырыптардың бірі. Салыстырмалы және модельдік әдістер мұғалімдердің кәсіби құзыретінің құрылымын түсіну үшін әртүрлі зерттеу тәсілдерін қарастыруға мүмкіндік берді.

Сонымен қатар, осы зерттеудің авторы зерттеуде осы мәселенің күрделілігі мен көпқырлылығына байланысты бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби құзыретінің құрылымдық компоненттерін қалыптастырудың жеке аспектілерін атап көрсетеді.

Қорытындылай келе, кәсіби құзыреттіліктерді қалыптастыру бойынша оқу жұмысының тиімділігі оқыту парадигмасына негізделген оқытушы мен студенттің ұйымдасқан бірлескен қызметіне тікелей байланысты (құзыреттілік — әлеуетті іс-әрекетке беру) деген тұжырым жасауға болады.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Zakirova R. The Structure of Primary School Teachers' Professional Competence / R. Zakirova. *International Journal of Environmental & Science Education*, 2016. — Vol. 11. — No. 6. — 1167–1173.
- 2 Хамраева А.Ф. Development of professional competence of the future pedagogical teacher / A.F. Xamraeva. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 2021. — Vol. 8. — Is. 1. — 619–627.
- 3 Tilavova M.M. The system of development of professional competence in future primary school teachers / M.M. Tilavova, A.Sh. Husenova, N.S. Hakimova. *Journal of Critical Reviews*, 2020. — Vol. 7. — Is. 13. — 4184–4189.
- 4 Tang S.Y.F. Re-conceptualising professional competence development of student teachers in initial teacher education / S.Y.F. Tang, A.K.Y. Wong, D.D.Y. Li, M.M.H. Cheng. *Research Papers in Education*, 2021. — Vol. 36. — Is. 2. — 152–175.
- 5 Уракова Е.А. Формирование профессиональных компетенций педагогов профессиональной подготовки / Е.А. Уракова, Е.Н. Гусев, А.В. Гнездин // Проблемы современного педагогического образования. — 2020. — № 69 (3). — С. 236–238.
- 6 Захарова И.М. Структура профессиональной компетенции учителя начальных классов с точки зрения ФГОС второго поколения / И.М. Захарова, И.Н. Федекин // Психолого-педагогические исследования. — 2010. — № 4. — С. 1–11.
- 7 Vasileva E.N. Professional competence of a teacher as the basis of quality Education / E.N. Vasileva, E.A. Popova, O.T. Sartene. *Standards and Monitoring in Education*, 2020, 1, 41–45.
- 8 Байжуманова Н.С. Особенности формирования профессиональной компетентности / Н.С. Байжуманова // Вестн. Караганд. ун-та. Сер. Педагогика. — 2009. — № 2 (54). — С. 77–83.
- 9 Hatton N. Reflection in teacher education: Towards definition and implementation / N. Hatton, D. Smith. *II Teaching and teacher education*, 1995. — Vol. 11. — Is. 1. — 33–49.
- 10 Muslimov N.A. The development of professional competence of future professional teachers / N.A. Muslimov, K.S. Kadyrov. *Lifelong learning: continuing education for sustainable development*, 2015. — Vol. 1. — No. 13. — 348, 349.

А.С. Таурбекова

Структура профессиональной компетенции будущих учителей начальной школы

В условиях перехода казахстанского высшего образования к обновленному содержанию обучения актуализируется проблема профессиональной подготовки будущих учителей начальной школы. Недостаточно обозначить вопросы в подготовке будущих специалистов в сфере начального образования, чтобы перечислить компетенции, которыми должен овладеть выпускник. Имеет смысл изучить модель прогнозируемого результата как систему взаимосвязанных компонентов. В связи с этим настоящее исследование направлено на выявление и обоснование структурных компонентов профессиональной компетенции учителей начальных классов. Основными методами исследования данной проблемы являются сравнительный и модельный методы, позволяющие рассмотреть различные исследовательские подходы для понимания структуры профессиональной компетенции учителей начальной школы. Результаты исследования свидетельствуют, что в процессе развития аналитических, диагностических и прогностических профессиональных действий, составляющих структуру профессиональной компетенции учителя начальной школы, успешно совершенствуются также и другие важные характеристики профессионального развития педагога, такие как коммуникативные, что также подтверждает интегративную основу разработанной нами структуры профессиональной компетенции.

Ключевые слова: профессиональная компетенция учителя, начальная школа, структурные компоненты, будущий учитель, начальная школа, определение, обоснование.

A.S. Taurbekova

Structure of professional competence of future primary school teachers

At the present stage of the development of Kazakhstani higher education in the context of the transition to the updated content of education, the problem of future primary school teachers' professional training is relevant. It is not enough to identify the problems in the training of future specialists in the field of primary education in order to list the competencies that a graduate should master. It is reasonable to consider the model of the predicted result as a system of interrelated components. In this regard, this study aims to identify and substantiate the structural components of the professional competence of primary school teachers. The main methods of studying this problem are comparative and model methods, which allow to take account of various research approaches for understanding the structure of teachers' professional competence. The results of the study indicate the process of developing analytical, diagnostic, and prognostic professional actions make up the structure of the professional competence of an elementary school teacher, other important characteristics of the teachers' professional development, such as communicative, are also being successfully improved, which also confirms the integrative basis of the structure of professional competence.

Keywords: professional competence of the teacher, primary school, structural components, future teacher, primary school, definition, justification.

References

- 1 Zakirova, R. (2016). The Structure of Primary School Teachers' Professional Competence. *International Journal of Environmental & Science Education*, 11(6), 1167–1173.
- 2 Xamraeva, A.F. (2021). Development of professional competence of the future pedagogical teacher. *European Journal of Molecular & Clinical Medicine*, 8 (1), 619–627.
- 3 Tilavova, M.M., Husenova, A.Sh., & Hakimova, N.S. (2020). The system of development of professional competence in future primary school teachers. *Journal of Critical Reviews*, 7(13), 4184–4189.
- 4 Tang, S.Y.F., Wong, A.K.Y., Li, D.D.Y., & Cheng, M.M.H. (2021). Re-conceptualising professional competence development of student teachers in initial teacher education. *Research Papers in Education*, 36 (2), 152–175.
- 5 Urakova, E.A., Gusev, E.N., & Gnezdin, A.V. (2020). Formirovanie professionalnykh kompetentsii pedagogov professionalnoi podgotovki [Formation of professional competencies of teachers of vocational training]. *Problemy sovremennogo pedagogicheskogo obrazovaniia — Problems of modern pedagogical Education* 69 (3), 236–238 [in Russian].
- 6 Zakharova, I.M., & Fedekin, I.N. (2010). Struktura professionalnoi kompetentsii uchitelia nachalnykh klassov s tochki zreniia FGOS vtorogo pokoleniia [The structure of the professional competence of a primary school teacher from the point of view of the FSES of the second generation]. *Psikhologo-pedagogicheskie issledovaniia — Psychological and pedagogical research*. 4, 1–11 [in Russian].
- 7 Vasileva, E.N., Popova, E.A., & Sartene, O.T. (2020). Professional competence of a teacher as the basis of quality Education. *Standards and Monitoring in Education*, 1, 41–45.
- 8 Baizhumanova, N.S. (2009). Osobennosti formirovaniia professionalnoi kompetentnosti [Features of the formation of professional competence]. *Vestnik Karagandinskogo universiteta — Bulletin of the Karaganda University*, 2 (54), 77–83 [in Russian].
- 9 Hatton, N., & Smith, D. (1995). Reflection in teacher education: Towards definition and implementation. *II Teaching and teacher education*, 11 (1), 33–49.
- 10 Muslimov, N.A., & Kadyrov, K.S. (2015). The development of professional competence of future professional teachers. *Life-long learning: continuing education for sustainable development*, 1 (13), 348–349.